

NARODNOOSVOBODILNI ODPOR

II. SVETOVNA VOJNA 1941–1945

Po napadu na Jugoslavijo in po prebitju fronte pri Dravogradu so se skozi Mislinjsko dolino pričele valiti nemške divizije. V Slovenj Gradec so prišli 10. aprila 1941. Ukinili so slovenjgraški okraj (srez) in Mislinjsko dolino vključili v podeželsko okrožje Maribor, v Slovenj Gradcu pa je bila izpostava političnega komisarja. Okupator je kmalu vzpostavil civilno in vojaško upravo in začel razvijati raznorovalne ukrepe: ponemčeval je slovenske priimke, krstna in rodbinska imena, ukinil slovenska društva, uvedel nemško šolstvo in tečaje za nemški jezik, izvedel rasni in politični pregled prebivalstva ter podelil državljanstvo. Na območju sedanje občine Mislinja se je kmalu razvilo eno izmed močnih žarišč narodnoosvobodilnega odpora v Mislinjski dolini takoj po napadu, okupaciji in razdelitvi slovenskega ozemlja. Mislinjski aktivisti Osvobodilne fronte (OF) so bili ilegalno povezani z organizatorji odpora v Slovenj Gradcu, Šmartnem in drugimi kraji v Mislinjski dolini. Iz Mislinje je bil inž. Rado Iršič Gregl, narodni heroj, začetnik organiziranega odpora. Znane so napisane sekcije od 6. na 7. julija 1941 v Mislinji, zbrali so orožje, denar in drugo potrebno blago. Iršič je poleti 1941 vodil Okrožni odbor OF Maribor do tragične smrti 12. decembra 1941. Po njegovem odhodu v Maribor je v Mislinji uspešno deloval Čebularjeva skupina: Zdravko Čebular, njegova sestra Danica, Ernest Prevolnik, Adi Kolar in drugi. Čebularjev Zdravko je tedaj delal kot skladiščnik pri obnovi železniškega predora, ki ga je stara jugoslovanska vojska minirala in s tem ovirala nemški transport proti Celju. To je krajši tunel, ki še vedno obstaja za Čebularjevo hišo, na vrhu Mislinjskega klanca. Zaradi popravila tunela je bil prekinjen železniški promet za nekaj mesecev. Potniki so morali na železniški postaji izstopiti in na drugi strani predora z drugim vlakom nadaljevati pot. Marsikateri potnik se je skozi Šentlenart ustavil še v Čebularjevi gostilni in trgovini. Zaradi zanesljivosti družine Čebular, zlasti Zdravka in sestre Dane, je njihova hiša postala pomembna javka (dogovorjeno mesto stika s kurirji), KPS med Ljubljano in Štajersko leta 1941, javka Pohorske čete in 1. štajerskega bataljona.

Čebularjeva starša sta vojna leta preživela v izseljeniškem taborišču Baumgartenu, hčerka Dana pa v taborišču Rawensbrück, kjer je izvedela za tragič-

no smrt brata Zdravka in Pohorskega bataljona.

Mislinjska trojka: Čebular, Prevolnik in Kolar je bila opozorjena, da jim grozi aretacija, zato so se umaknili v Ljubljansko pokrajino. Albert Čas, Levovnikov, tega ni storil. 6. marca 1942 je bil med talci še Stanko Iršič in France Zavrl v Mariboru. Kmalu sta bila ustreljeni še Jože Pirtovšek in Ilija Barišič, sledili so zapori in izgnanstvo. Toda mislinjska trojka se je vračala s Kranjčevim bataljonom preko Koroške na Štajersko poleti 1942, vendar brez Adija Kolarja, ki je bil med pohodom zajet. Franc Poglajen Kranjc je pritrldil, da si je njegov bataljon, takoj po prihodu na Štajersko, nadel ime Pohorski bataljon. Njegovo operativno območje je bilo Pohorje. V njegovem sestavu so bili tudi domačini: Zdravko Čebular- Rado, politkomisar 3. čete, Ernest Prevolnik – Miloš, član štaba Pohorskega bataljona, Franc Dular (Emeršičev) Franci iz Pameč, padel 27. 11. 1942 blizu Ribnice na Pohorju, Karel Rotovnik (Plesnikov) – Gojko iz Legna, Padel 17. 1. 1943 na Završah pri Mislinji kot član patrolje Pohorskega bataljona in Fortunat Verboten, padel tudi na Završah 17. 1. 1943. Pohorski bataljon je v jeseni leta 1942 izvedel številne akcije na mislinjskem področju: 4. novembra so požgali Tovarno lepenke, 19. novembra je bataljon izvedel rekvizicijo v Šentilju, aretirali so sovražnega nemškega učitelja in zagrozili dvema učiteljicama.

Ko je Franz Steindl (voditelj hajmatbunda – Štajerske domovinske zveze) zasliševal učiteljico, ki je službovala v Šentilju, mu je odgovorila: »Ne čudite se. S temi očmi sem videla razjarjenega starca z brado zadnjič med partizani. Zgrabil je učite-

Na Paškem Kozjaku 19. februarja 1944. Spredaj na levi sta kipar Janez Weiss – Belač, član divizijske kulturniške skupine in pesnik Karel Destovnik-Kajuh, vodja skupine.

lja Wamprechtssmerja za ovratnik in kričal – Tu smo mi gospodarji. – In jaz mu verjamem. To ljudstvo se ne da ponemčiti!» (Fran Žižek: Napravite mi to deželo nemško. Dokumentarna TV kronika v dveh delih, drugi del objavljen v Borcu št. 8-9, Lj. 1969). Nemci so sistematično »prečesavali Pohorje« in zasledovali Pohorski bataljon, ki je izvajal ekonomske akcije, združene s propagandnimi nastopi. Komandant Franc Rozman – Stane je od srede decembra 1942 drugič obiskal Pohorski bataljon.

Decembra 1942 se je bataljon premaknil proti Osankarici, k Trem žebljem, kjer si je uredil zimski tabor. V prvih dneh 1943 so nemški okupatorji odkrili partizanski tabor in ga 8. januarja obkolili. V neenakem boju s kakšnim 2000 nemškimi vojaki in policisti je padlo 69 bork in borcev Pohorskega bataljona, med njimi tudi Zdravko Čebular-Rado in Ernest Prevolnik – Miloš iz Mislinje. »Žrtev Pohorskega bataljona je bila velika žrtev, ki je slovenski narod ne sme nikoli pozabiti,« je dejal predsednik države dr. Danilo Türk na spominski svečanosti na Osankarici, 10. januarja 2009. (Nedelo, 11. januarja 2009)

Po tragediji Pohorskega bataljona je Pohorje ponovno zaživel. Maja 1943 je nastalo drugo moštvo Pohorskega bataljona, ki je izvedlo več

akcij, med drugimi tudi na Dovže. V začetku novembra je nastal Pohorski odred, ki je izvedel več napadov na železniško progo v Mislinjski dolini. V eni noči je gorelo šest železniških postaj okoli zahodnega Pohorja, med drugimi v Doliču, Dovžah in Turiški vasi. V novembru so Nemci z ofenzivno akcijo, imenovano »Snežni metež«, poskusili uničiti delovanje partizanske enote. Toda bila je udarec v prazno. Pohorski odred je bil pravočasno obveščen o ofenzivi in se je umaknil.

Steindl je 16. decembra poročal: »Aktivnost banditov je od junija 1941 zdaj dosegla vrhunec. Položaj je zelo resen ... Operacija »Snežni metež ni uspela.«

V začetku januarja 1944 je Pohorski odred izvedel številne napade na nemške postojanke v Mislinjski dolini in v krajih na zahodnem Pohorju. Bitka za Pohorje, pri kateri je vztrajal štab 4. operativne cone, je bila dobljena 7. Januarja. Štab med drugim poroča: »Ljudje so se popolnoma otresli težkega vpliva lanskega razbitja Pohorskega bataljona in morala se pri njih stalno izboljšuje. Tudi tukaj se vsi dopustniki iz nemške vojske javljajo v odred.«

Štab 4. operativne cone je januarja 1944 sklenil formirati še eno brigado na Štajerskem, ki bo s Šlandrovo brigado še bolj uspešno nastopala proti okupatorski vojski. Tako je bila v Primožu na Pohorju, 8. januarja 1944, iz enot Pohorskega odreda in enega bataljona Vzhodno – Koroškega odreda ustanovljena 11. SNOB Miloša Zidanška (Slovenska narodnoosvobodilna brigada), domačini so jo imenovali Pohorska brigada. Štab 4. operativne cone je z ustanovitvijo brigade znova dokazal, da je treba stalno krepiti partizanske enote na Pohorju in prav z Zidanškovo brigado je obvladal najbolj izpostavljeno ozemlje na Štajerskem.

Prihod 14. divizije na Štajersko in na mislinjsko področje pomeni veliko prelomnico za narodnoosvobodilni boj v teh krajih. Divizijo so sestavljale tri brigade: Tomšičeva, Šercerjeva in Bračičeva.

Obeležje iz 2. svetovne vojne ob cesti na Lošperku (postavil Občinski odbor zveze borcev Mislinja, 1. maja 1955)

Spomenik padlim borcem Pohorskega bataljona, Slavko Tihec, kipar in Branko Kocmut, arhitekt

Njen pohod se je začel v Beli krajini, 6. januarja je preko Hrvaške in preko Sotle prišla na Štajersko. Borci 14. divizije so po 500 km dolgi in težki poti v izredno mrzlih in zasneženih februarjskih dneh doživeli največje in najtežje spopade z nemško vojsko prav na območju sedanje občine Mislinja: Paški Kozjak, Srednji Dolič in predeli Graške gore. Sovražnikova premoč je bila prevelika, da bi se divizija prebila na Pohorje. V noči na 18. februar se je v hudih bojih uspelo prebiti štirim bataljonom.

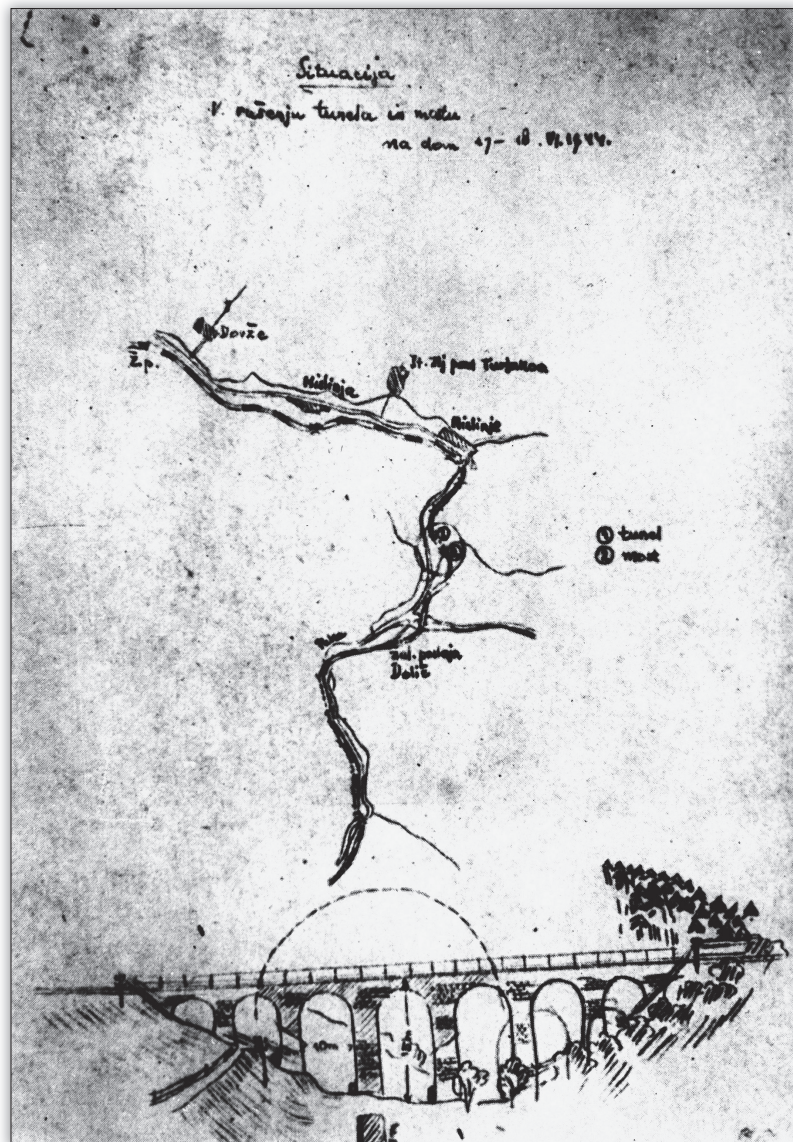
»Po prestanih vojnih grozotah in trpljenju so se pognali naprej proti Pohorju, misleč, da jim bo glavna divizija sledila. Nenadoma so se znašli ločeno od matice, ki je ostala v nevarnem kotlu ...«

(Lado Ambrožič - Novljan)

Glavnina divizije se je morala ob težkih zimskih razmerah in z ranjenci umikati po starem pobočju na Paški Kozjak, toda bila je obkoljena. Po dveh dneh dramatičnih bitk na Paškem Kozjaku in Basališču se je v noči na 20. februar divizija prebila iz obroča, prešla železnico, rečico Pako in cesto in dosegla vas Plešivec. Toda sovražnik je sklenil obroč na širšem območju in najtežji, srditi boji so se odvijali 21. februarja na Graški gori, »Gori jurišev«. Divizija se je končno, z velikimi izgubami, prebila proti mozirskim planinam.

Na Graški gori sta med drugimi padla komandant bataljona Šercerjeve brigade Lado Mausar-Ronko, kipar Janez Weiss - Belač, član Kajuhove kulturniške skupine, 22. februarja je padel partizanski pesnik in vodja kulturniške skupine 14. Divizije, Karel Destovnik Kajuh, in sicer pri Žlebnikovih v Šentvidu pri Zavodnju, blizu rojstnega Šoštanja.

Operativna skupina štirih bataljonov, ki se je prebila na obronke Pohorja, je na Paki utrpela hude izgube. Z Glažutske planine se je krajši čas zadržala na domačijah v Razborci. 21. februarja je med Dovžami in Turiško vasjo prešla reko Mislinjo, železniško progo in cesto ter nadaljevala pot na Graško goro. Poskrbela je za ranjence, ki jih je glavna divizija pustila na terenu. Pozneje se je ponovno premaknila preko Mislinjske doline v Golavabuko in se 28. februarja srečala z Zidanškovo brigado. Brigade 14. divizije so okrepile odpor proti okupatorju v Mislinjski dolini in na širšem območju. Divizija se je okrepila z novimi borci. V nekdanji občini Mislinja so brigade mobilizirale večje število ljudi. Partizanske enote so uspešno napadle številne orožniške in železniške postaje v Mislinjski dolini. V marcu je bil spopad z Nemci na sektorju Paški Kozjak, požgali so železniško postajo v Gornjem Doliču, uničili telefonske naprave, opravili rekvizicijo v Šentflorjanu,

Situacija o rušenju tunela in železniškega viadukta 17. - 18. junij 1944 leta v Doliču

Železniški viadukt v Doliču, po partizanski diverzantski akciji 18. junija 1944. leta

uničili telefonske naprave na železniški postaji v Dovžah in jo zažgali. Zidanškova brigada je proslavila 1. maj 1944 z napadom na nemško postojanko v Mislinji. (Spomni se, tovariš, ob 15-letnici SNOUB Miloš Zidanšek, Maribor 1959)

Enote so večkrat minirale in uničile železniško progo in mostove v Mislinjski dolini in tako ovirale okupatorjev promet. Tako je Zidanškova brigada v noči 17. na 18. junij minirala železniški viadukt v Gornjem Doliču ob pomoči vodje angloameriške misije Franklina Lindsaya pri štabu 4. operativne cone in z eksplozivom, ki so ga po njegovem posredovanju zavezniki odvrgli na Ostruščici pod Roglo.

»Tudi ob koncu junija so partizanske enote dobile zavezniško vojaško pomoč. Sovražnik je načrtoval zajeti in uničiti okrepljeno partizansko vojsko. Toda v Mislinjskem jarku, po katerem so se peljali po ozkotirni gozdni železnici, so doživeli poraz. V kletkah, ki so jih pripeljali za ujete partizane, so odvažali svoje ranjence«. (Miha Butara – Aleks: Velika zmaga v Komisiji, Mislinjska dolina št. 4, 1959)

Zidanškova brigada se je po tej akciji poslovila od Pohorja in Mislinjske doline in sodelovala pri osvoboditvi Gornje Savinjske doline.

V začetku leta 1945 so se enote 14. divizije zadrževale na področju Razborja, Graške gore in Paškega Kozjaka ter izvajale napade na sovražnikove postojanke.

Ob zlomu nacistične Nemčije je bil glavni cilj narodnoosvobodilne vojske osvoboditi tudi Koroško, zavarovati severno mejo in zapreti pot nemški vojski in drugim kvislingom, ki so se umikali z Balkanskega polotoka proti Avstriji. Del armadne skupine, ki jo je vodil general polkovnik Lohr, se je umikala proti Mislinjski dolini. Kljub podpisu kapitulacije, 9. maja v Topolšici, se njegove enote niso predale. Poudariti velja, da so bile sklepne vojaške operacije v 2. svetovni vojni v Evropi od 12. do 15. maja 1945 na relaciji Gornji Dolič–Dravograd–Poljana–Pliberk. Na območju Gornjega Doliča se je od Velenja skozi Hudo luknjo prebijala množica ustaško – domobranske vojske, vlasovci in civilisti – begunci, med njimi tudi otroci. Tudi ti so želeli priti v Avstrijo.

Toda enote 17. divizije 3. jugoslovanske armade, ki so prihitele z vitanjske strani, so jim preprečile napredovanje. Posledice krvave bitke so bile dramatične. (Dr. Risto Stojanovič: Nepozabni maj 1945 na Koroškem, 2006)

»Na nedeljo, 13. maja, se je pri Gornjem Doliču začel pravi pekel s hudimi žrtvami na obeh straneh. Toliko krvi kot je bilo prelito tega dne v tem kraju, in toliko gorja, kot so ga partizanski ljudje doživeli tisto nedeljo, ni zaslediti nikjer drugje in nikoli.

Potem, ko se je na vsej črti za boj razvila 17. udarna divizija »Vzhodnobosenska«, so se ustaši znašli v hudem precepu. Velik del njihove glavnine se še ni docela izvil iz Hude luknje. Od tu proti Mislinji in Dovžam je bilo še vedno gosto kot na mravljišču in vsaka partizanska mina ali granata je udarila v polno, učinkoviti pa so bili tudi mitralješki rafali. Spričo močnega pritiska, ki je imel obliko klešč, in spričo ogromnih izgub, so ustaši prek noči na 13. maj pripravili močan nasprotni napad, hkrati pa so pospešili umik proti Dravogradu, kjer so si nameravali izsiliti prehod čez Dravo proti Avstriji ...« (Franci Strle: Veliki finale na Koroškem, Ljubljana, 1976)

Ko je utihnilo orožje v doliškem kotu, ko so v vročih majskih dneh v velike jame pokopali mrtve, se je iz Ljubljane v Mežiško dolino vračal mlad partizan na prvi sedemdnevni dopust, ki je pozneje zapisal:» Pri Šoštanju se mi je nasmehnila sreča. V kabino vojaškega tovornjaka sta me vzela tovariša, ki sta bila namenjena v Črno. Med vožnjo smo z zanimanjem opazovali grozljive sledove vojne. Najhuje je bilo v soteski Hude luknje. Ob cesti in še več v reki Paki so ležali razmetani in polomljeni ostanki vojaškega prateža, prevrnjeni avtomobili vseh vrst, raztrgane škatle, raztresena oblačila, posoda, orodje, hrana, več mrtvih konjev z razpihnenimi vampi ... Človeških trupel ni bilo. Tovornjak se je po ozki cesti s težavo prebijal skozi vse te razbitine ...« (Prim. Drago Plešivčnik, dr. med.: Izpod Brinjeve gore nazaj v Slovenj Gradec, 2009)

Politične razmere

Mislinjska dolina je med NOB spadala najprej v Šaleško-mislinjsko okrožje OF, v katerem je delovalo osem okrajev, med njimi okraj 5 Mislinja.

Krajši čas, od začetka avgusta do konca septembra 1944, je Šaleško-mislinjsko okrožje postalo sestavni del Okrožja Pohorje. V tem času je bil Mislinjsko-vitanjski okraj, ki je obsegal Mislinjo, Mislinjski jarek, Komisijo, vrh Pohorja, Paški Kozjak, Skomarja in Bukovo goro. Sekretar okraja je bil Avgust Kranjc – Marjan. (talec 3. marca 1945 v Mariboru)

Ob koncu septembra 1944 do osvoboditve je delovalo Okrožje Dravograd, ki je združevalo Mislinjsko, Mežiško in zgornjo Dravsko dolino.

Okrajni odbor OF Slovenj Gradec je obsegal šest sektorjev (tudi odseki ali rajoni, gospodarski odseki, ki so opravljali delo OF). Sektor 6 je deloval v Mislinji, zajemal je Veliko in Malo Mislinjo, Šentilj, Dovže, Razborco, Tolsti Vrh, Mislinjski jarek, Dolič, Završe in del Paškega Kozjaka (skoraj območje današnje občine Mislinja).

Partizanska gospodarska dejavnost

Razdelimo jo v dve obdobji: prvo obdobje zajema čas od prvih začetkov odpora leta 1941 do začetka 1944, ko nastopi drugo obdobje s prihodom 14. divizije na naše območje. V prvi fazi so gospodarsko preskrbo organizirali posamezni zaupniki osvobodilnega odpora. V času druge faze je bila ustanovljena Zidanškova brigada in s 14. Divizijo je številna moč naše vojske rasla, naraščale so tudi potrebe pri zbiranju in kupovanju hrane, sanitetnega in tehničnega materiala. Pri tem tveganem delu je sodelovala množica zavednih, pogumnih, iznajdljivih in poštenih ljudi. Tako je n.pr. Okrajna gospodarska komisija Slovenj Gradec od 1. do 15. oktobra 1944 prikazala začetne zaloge, dohodke, izdatke in končne zaloge blaga.

Prehranjevalni odsek sektorja 6, Mislinja, je do 17. decembra 1944 vodil Ivan Plevnik - Hruška. Ob prisotnosti dveh prič (Stanko Krumpak in Leopold Prevolnik) je novemu gospodarskemu načelniku Viktorju Planinšču iz skladišča predal doočeneartikle. Prikazan je natančen seznam blaga.

Sredi aprila 1945 je Viktor Planinšec-Ivan, gospodarski načelnik sektorja 6 Mislinja, poročal, da mu primanjkuje krompirja in fižola, ker je moral prehraniti 200 ljudi na dan. Problem so rešili na ta način, da mu je sektor 5 Šmartno dal na voljo določeno količino živeža.

Načrtovano in tvegano zgodbo pove tudi Milica Jaš iz Šentilja: »V našem mlinu so Nemci imeli 20000 kg žita in 3500 kg oljnih semen. Priganjali so nas, naj zmeljemo žito, ker da v trgovinah primanj-

kuje moke. Izgovarjali smo se, da v mlinu opravljamo nekatera popravila. Z gospodarskim načelnikom tovarišem Marjanom sva se dogovorila, naj partizanska enota izvede nočno akcijo na Šentilj, kar se zgodilo 1944. Z volovsko vprego so domačini odpeljali žito na pohorske domačije. Naslednji dan smo na nemško orožniško postajo prijavili, da je partizanska brigada oropala naš mlin.«

Ivo Marinc je v knjižici V objemu temnih gozdov in dobrih ljudi Mislinjskega grabna zapisal: »Gospodarsko komisijo so sestavljali partizani domačini, dobri poznavalci področja okoli Mislinje. Oskrbovali so večino postojank, bolnico, kurirsko postajo, naše enote v Mislinjskem grabnu in druge, z mesom, moko, krompirjem in drugimi potrebščinami, kar so kmetom plačevali tudi z nemškimi markami in s potrdili, ki so jih kmetje vnovčili po osvoboditvi. Če so se pa v bližini zadrževale večje borbene enote, je bila tudi njihova skrb, da so jih z ekonomom enot oskrbeli s hrano.«

Zaradi konspiracije so nekatere domačije in terenski aktivisti imeli partizanska imena.

Partizanska saniteta

Po prihodu 14. divizije je začela partizanska saniteta organizirano delovati. Spomladi leta 1944 so dr. Ivan Kopač-Pauček in domači aktivisti OF začeli na zahodnem Pohorju graditi bolniške postojanke. Postopoma je zraslo šest bolnišnic, znane kot sektor Pl. Tretja, po vrstnem redu gradnje, in četrta, po začetku delovanja, je bila Trška gora ali

Antun Augustinčič: Nošenje ranjencev – bron, Spominska soba 14. divizije, desno

Zavezniška pomoč partizanskim enotam na Rogli na Pohorju leta 1944

Tehnika »Sova« v Mislinjskem jarku, delovala je od avgusta 1944 do 12. maja 1945

Sladki, ki je še danes obranjena. Na vzhodnem delu Pohorja je sektor bolniških postojank (P2) vodil dr. Herman Slokan – Zmago. Na mislinjski strani so zgradili Tihi dol pod Planinko in Pomlad v Žlebcih v Mislinjskem jarku. Obronki Pohorja z osamljenimi kmetijami in nepreglednimi gozdovi, vodnimi viri, razmeroma ne prevelika oddaljenost od bolnišnic in lekarn, so bili zelo primerni za razvoj in delo partizanskih bolnišnic. Spočetka so domačini ranjene partizane skrivali in zdravili pri posameznih domačijah, nato v bunkerjih in nazadnje v nadzemnih bunkerjih. Dr. Pauček je pogosto poudaril, da so zavedni kmetje in bajtarji z največjim pogumom, iznajdljivostjo in ljubeznijo darovali vse, kar so imeli, mnogi so si dobesedno pritrgovali hrano od ust.

Tudi na območju današnje mislinjske občine so krajanji skrbeli za ranjence.

Naj navedemo nekaj primerov;

Že novembra 1943 so aktivisti OF uredili skrivališče za ranjence v kraški jami blizu Koprivnikarjeve domačije v Št. Vidu nad Valdekom (Završe), skrivališče so imenovali Lisičja luknja, tudi Koprivška luknja. Ob koncu vojne so domačini zgradili majhen bunker za ranjence, imenovan Šentviška vila.

Novembra 1944 je nastala zasilna bolnišnica – zemljanka blizu Glažarjeve domačije na Paškem Kozjaku. Težje ranjence so prenesli v Pavčkove bolnice.

Decembra 1943 so pri kmetu Andreju Krenkerju v Mali Mislinji uredili skrivališče pod betonskim mostom, ki povezuje skedenj in senik.

Domači so ohranili spomin: »Nemški vojaki in policisti, ki so občasno nadzirali pohorske kmetije, so se na mostu odpočili, bunkerja pa nikoli niso odkrili.«

Ljudje v Mislinjski dolini so tudi med narodnoosvobodilnim bojem potrjevali in dokazovali izreden smisel za organizacijo, iznajdljivost in izvirnost. Dokazali so skoraj neverjetno visoko stopnjo

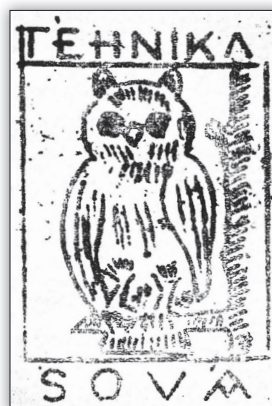
vrednot humanosti pri reševanju, oskrbi in varovanju ranjencev.

»Sova« – tehnika 14. divizije

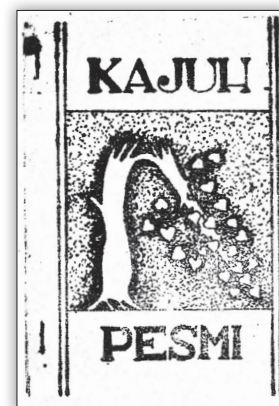
Partizanska tehnika in tisk sta bila sestavni del odpora proti okupatorju. Tehnike so nastale že v času šaleško-mislinjskega okrožja, leta 1942. Vojaška tehnika »Sova« je delovala na Skrivnem hribu v Mislinjskem jarku v bližini kmeta Založnika. Delala je od avgusta 1944 do 12. maja 1945. Izdajali so Radio tednik, brošure Štirinajste na delu, Partizanske pesmi, Partizanske sonete, delo propagandista 14. divizije Franceta Kosmača, Kajuhove pesmi in drugo.

Ivo Merinc, ciklostilec v tehniki »Sovi« je v spominskem prispevku zapisal:

»Po velikem nemškem porazu junija 1944 v Mislinjskem jarku niso prihajali Nemci več v te predele Pohorja, zato je propagandni odsek XIV. divizije sklenil postaviti tehniko na Skrivni hrib v bližino kmeta Založnika, kjer je bila tedaj krojaška delavnica XIV. divizije. Tem sosedom smo pravili »Čuki«. Koliba naše tehnike je bila preprosto zgrajena, na stenah so bile velike špranje, ki smo mašili z mahom. Kadar je pihal močnejši veter, je v

Znak tehnike »Sove«, odtisnjen v vseh njenih brošurah

Ovojna stran zbirke Kajuhovih pesmi, tisk »Sove«

Tiski tehnike »Sova«

kolibi petrolejka ugašala, v času snežnih viharjev smo imeli v njej precejšnjo plast pršiča. Ležišča smo imeli za šest oseb, tri spodaj, tri v nadstropju. Ob koncu ležišč sta bila dva stola in miza, na kateri smo tiskali, na nasprotni strani pa štedilnik in potrebna miza za kuharico. Kurili smo s svežo brezovino, ki se ne kadi. Pravo javko smo imeli pri studencu kmeta Založnika, kjer je bil peričnik ali žulek, ki je bil naš znak za spoznavanje nevarnosti; če je stal peričnik na nogah, smo lahko odšli iz gozda, kadar so ga Založnikovi obrnili in so molele njegove noge v zrak, je to pomenilo nevarnost, to je Nemce, ki so v okolici.

Stike s terenci in domačim ljudstvom smo vzpostavili šele oktobra 1944. Vodja tehnike je imel v Mislinji sorodnico in preko nje smo se povezali z domačini. Vsak teden smo jim predajali najnovejša poročila, naše časopise, brošure in pesmi. Na tem terenu smo odslej dobivali vso hrano in večino potrebščin za tisk. Nove izdaje časopisov smo pripravljali in tiskali od torika do petka, zatem smo izdelke razdeljevali po ključu vsem enotam NOB

in civilnim odborom OF tja do Primorske. Pošto za tehniko so prevzemali kurirji na naši drugi javki, na Planinki, v bližini stanice vojaške linije.

Ob koncu tedna smo odhajali v dolino, kamor smo morali po hrano in tiskarske potrebščine. Za nas je bil ta dan posebno doživetje, saj smo delali v bunkerju brez straže. Kuharica, ki je tudi prala, je skrbela, da smo odšli v dolino posebno čisti in zlikani. Ljudje so nas stalno pričakovali. Pri dveh hišah v Križnem jarku smo počakali gozdne delavce, s katerimi smo bili zelo dobri in ti so nam sporočali najzanesljivejše podatke o dogodkih v Mislinjski dolini. Vračali so se zgodaj popoldne z gozdno električno železnico iz Mislinje. Kadar so zvedeli, da ni v bližini Nemcev, smo si privoščili precej tvegano, toda divje romantično vožnjo z enim ali dvema vagončkoma, popeljali smo se tik pred graščino do Mislinje. Dolina Velike Mislinje je bila za naše pojme čudovita.«

(Bogdan Žolnir: Partizanski tisk ob Meži, Dravi in Mislinji 1962)

Tudi mnogi mali ljudje v Mislinjski dolini in na

obronkih Pohorja, Paškega Kozjaka, Graške gore in Razborja so med narodnoosvobodilnim bojem postali veliki junaki. V izredno težkih, nevarnih vojnih razmerah so žrtvovali največ, kar so zmogli¹, zato so njihove vrednote naša zaveza.

»Povsem drugačno in presenetljivo podobo kaže spomenik NOB v Mislinji, kjer osem betonskih, v krog razporejenih, lamel menda simbolizira osem partizanskih enot, ki so se bojevale na tem območju. Zanimivi so pisani mozaiki na vsaki izmed plošč, ki prinašajo podobe tipičnega pohorskega cvetja in rastlinja. V letu 1978 jih je izdelal Ive Seljak – Čopič«.

(Marko Košan: Javne plastike in spomeniška zapuščina v drugi polovici 20. stoletja na Koroškem, Odsevanja št. 55/56, 2004)

VOJNA ZA SLOVENIJO 1991

V boju za samostojno Slovenijo leta 1991 je na Koroškem sodelovalo preko 3000 ljudi. »Kljub strahu in grožnjam so bili ljudje brez besed pripravljeni sprejeti odgovornost, skriti orožje, tajno delovati, imeti doma orožje in strelivo ter pohiteti na določeno mesto ob kateremkoli času. Mnogim šele danes prihaja v zavest, da so bili del nečesa velikega in pomembnega za slovenski narod.

(Koroška v vojni 1991 Delovanje teritorialne obrambe, policije in civilnih struktur, Jože Korent², 2006.)

Poveljnik 83. območnega štaba teritorialne obrambe Slovenj Gradec, major Viktor Jeromel, je v navedeni publikaciji objavil »Izvleček iz mojih zapisov Koroška v osamosvojitveni vojni«. V prispevku je v krajši obliki opisal značilnosti pokrajine, razvoj Teritorialne obrambe za območje Koroške, sestav Formacije 83. Obm. ŠTO Slovenj Gradec, mobilizacijo, delovanje JLA, boje pri Dravogradu in Holmcu ter odhod JLA. Zanimivo je, da je v teh bojih sodelovala tudi Mislinjska četa.

Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Mislinjske doline je v letih 2006 in 2007 v Mislinji in Slovenj Gradcu svečano podelilo 75 spominskih znakov Tajna skladišča 1991 in 115. protidiverzantski četi spominski znak Stražnice 1991. Lastniki tajnih skladišč so varovali in hranili dragoceno orožje, da smo z njim lahko ohranili domovino leta 1991. Brez teh zavednih Slovencev in njihovih družin nam projekt »Osvoboditev Slovenije« ne bi uspel. Spominske plošče so odkrili na hišah: Vlado Plevnik, Franc Barl, Jože Korošec, Mirko Štalekar in Ivan Mencinger. Zgodovinski spomin je treba vedno obnavljati in negovati.

Jože Potočnik, prof.

Spomenik NOB v Mislinji je osrednje spominsko znamenje, ki spominja in opominja na drugo svetovno vojno v občini Mislinja, 1978

VIRI:

- Jože Potočnik: Narodnoosvobodilni boj v Mislinjski dolini po prihodu 14. divizije, diplomsko delo, 1969, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Jože Potočnik: Spomeniki in znanja NOB v občini Slovenj Gradec, 1985.
- France Filipič: Pohorski bataljon, 1968.
- Mirko Fajdiga: Zidanškova brigada, 1975.
- Ladi Ambrožič – Novljan: Pohod Štirinajste, 1967.
- Franci Strle: Veliki finale na Koroškem, Ljubljana, 1976.
- Dr. Risto Stojanovič: Nepozabni maj 1945 na Koroškem.
- Bogdan Žolnir: Partizanski tisk ob Meži, Dravi in Mislinji, 1962.
- Ivo Marinc: V objemu temnih gozdov in dobrih ljudi Mislinjskega grabna, 1998.
- Jože Korent: Koroška v vojni 1991, Delovanje teritorialne obrambe, policije in civilnih struktur, 2006.
- Marjan Linasi: Paučkove partizanske bolnišnice 1944–1945, KPM, 2008
- 1 Med II. svetovno vojno je na območju sedanje Občine Mislinja izgubilo življenje 75 ljudi (partizani, talci in žrtve nacizma). Glej poimenski seznam umrlih, ki ga je zbral Bogdan Žolnir avgusta 1957, Slovenj Gradec ob občinskem prazniku.
 - 2 Jože Korent je predsednik Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Mislinjske doline – OZVVS